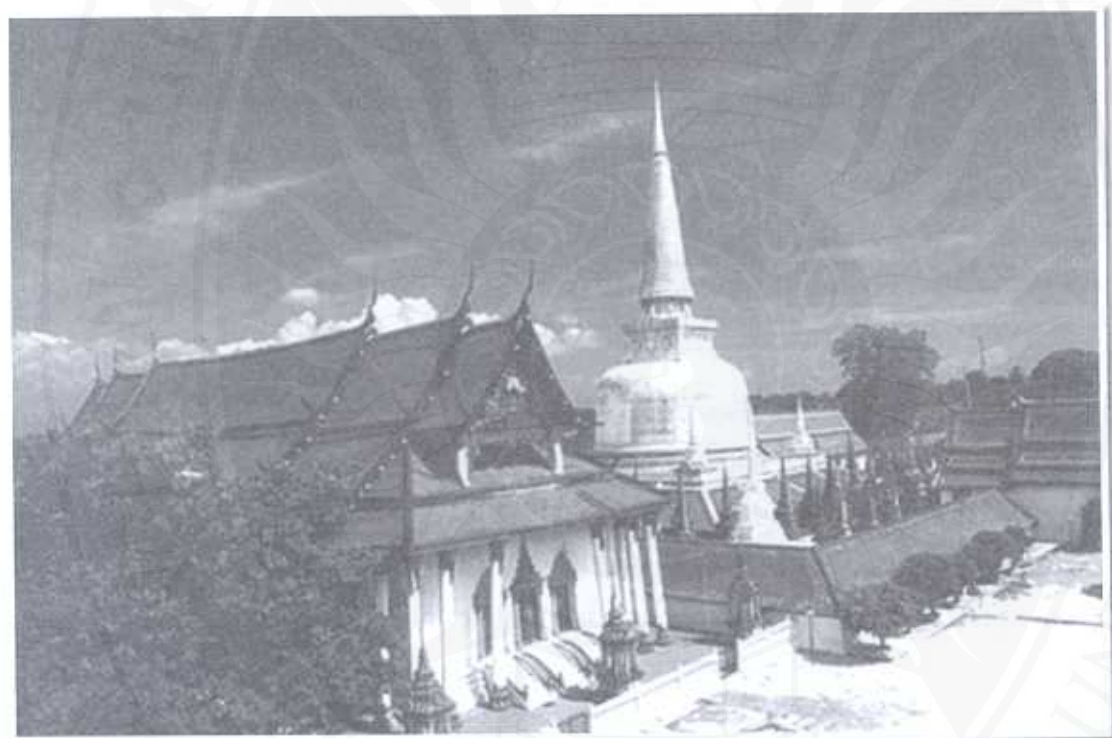

ย้อนอดีตทั้งดงามของเมืองนคร

สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จพระราชดำเนิน
วัดพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช
ว.ศ. ๑๑๗ , ว.ศ. ๑๑๗ และ ว.ศ. ๑๒๔

สมพทธร ฐระเจนน*

หลักฐานทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง หรือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จพระราชดำเนินเมืองนครศรีธรรมราช ๕ ครั้ง พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีที่ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.๒๔๑๑ ถึง พ.ศ.๒๔๕๓ รวมเวลาที่ครองราชย์นานถึง ๔๒ ปี ในระยะเวลาดังกล่าวทรงนำประเทศสยามเป็นอารยประเทศ เป็นที่ยอมรับของราชวงศ์ยุโรปในยุคนั้นสมเด็จพระ

พระพุทธรูปเจ้าหลวงเสด็จเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อ
 ร.ศ. ๑๐๗ ร.ศ. ๑๐๘ ร.ศ. ๑๑๗ ร.ศ. ๑๑๙ และ
 ร.ศ. ๑๒๔ ตรงกับ พ.ศ. คีฎ พ.ศ. ๒๔๓๑ พ.ศ.
 ๒๔๓๒ พ.ศ. ๒๔๔๑ พ.ศ. ๒๔๔๓ และ พ.ศ. ๒๔๔๘
 แต่ที่เสด็จประทับในเมืองนครศรีธรรมราชนั้น ๓ ครั้ง
 คือ การเสด็จพระราชดำเนินเมื่อ ร.ศ. ๑๐๗ . ร.ศ.
 ๑๑๗ และ ร.ศ. ๑๒๔

ผู้ช่วยอธิการบดี มจร. ศศ.*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

ในสมัยของพระพุทธเจ้าหลวง เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่เข้าถึงยาก ทางเดียวที่จะเข้าถึงเมืองนครศรีธรรมราชได้ คือ ทางเรือ และตัวเมืองนครศรีธรรมราชห่างจากชายฝั่ง ๑๐ กิโลเมตร ต้องอาศัยคลองเชื่อมโยงกับฝั่งทะเล ในการเสด็จแต่ละครั้งเรือพระที่นั่งจะต้องทอดสมออยู่นอกฝั่งทะเล ในอ่าวนครศรีธรรมราช การเสด็จเข้าเมืองนครศรีธรรมราชจะต้องใช้เรือพระที่นั่งขนาดเล็กเสด็จเข้ามาตามคลองปากพญา หรือคลองปากพูนเท่านั้น การเสด็จพระราชดำเนินครั้งแรกเมื่อ ร.ศ. ๑๐๗ (พ.ศ. ๒๔๓๑) เสด็จเข้ามาทางคลองปากพญา ดังเอกสารบันทึกไว้ว่า

"วันอังคาร เดือนสิบ ขึ้น ๖ ค่ำ เวลาบ่าย ๓ โมง
ถึงที่จอดเรือเมืองนครศรีธรรมราช พระยานครศรี
ธรรมราชลงมารับเสด็จ เจ้านายและข้าราชการที่ตาม

เสด็จก็ไปด้วยเรือเมืองนครทั้งนั้น ด้วยปากอ่าวและ
แม่น้ำปากพญาทางขึ้นไปเมืองนครน้ำตื้น ด้วยทางก็
ไกลด้วย เสด็จไปแต่เรือพระที่นั่งเกือบ ๕ ชั่วโมงจึงได้
ถึงท่าโหลซึ่งเป็นที่สุดซึ่งขึ้นบก"

พระยานครศรีธรรมราช (หนูพร้อม)

การเสด็จเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อ ร.ศ. ๑๑๗
เมืองนครศรีธรรมราชได้เตรียมการรับเสด็จไว้เป็นพิเศษ
ขณะนั้นเมืองนครศรีธรรมราช ได้ร่วมกับเมืองสงขลา
และเมืองพัทลุง ตั้งเป็นมณฑลนครศรีธรรมราชมา
ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๑๕ แล้ว ดังนั้นในการรับเสด็จให้สม
พระเกียรติ มีผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ข้าหลวงเทศาภิบาล
มณฑล คือ พระยาสุหมณีนยนิต และผู้ว่าราชการเมือง
คือ พระยานครศรีธรรมราช (หนูพร้อม) ได้เตรียม
การรับเสด็จไว้เป็นอย่างดี ได้จัดสร้างพลับพลาที่ประทับ
แรมที่สนามหน้าเมือง

หรือ พ
เรือพ
หนึ่ง
"วันที่
กรรเ
ต้องเ
เป็นค
พระที่
พระรา
พระยา
ต่อจาก
มณฑล
ปราศ
ครูหนึ่ง
เสด็จพ

พระยาสุทมนัยวิมล

การเสด็จเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อ ร.ศ. ๑๒๔ หรือ พ.ศ. ๒๔๔๘ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จโดยเรือพระที่นั่งจักรี ถึงอำเภอมืองนครศรีธรรมราชเวลาบ่ายหนึ่ง เรือพระที่นั่งทอดสมออยู่ในอ่าวห่างจากฝั่งมาก "วันที่ ๓ เวลาเช้า ๒ โมงเศษ เสด็จเรือพระที่นั่งขึ้นบกไปยังกลไฟงถึงที่ตื้นปากน้ำกะพูน เรือพระที่นั่งต้องเขี่ยหน่อหยั่ง แล้วเข้าลำน้ำกะพูน มาขึ้นที่ท่าแพเป็นต้น ทางถนนราชดำเนิน ระยะทางเรือเดินแต่เรือพระที่นั่งมหาจักรีจนถึงท่าแพ ๓๐๐ เส้นเศษ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินขึ้นที่สะพานท่าน้ำ พระยาสุทมนัยวิมล พระยาสุนทราภัก (ผู้ว่าราชการเมืองนครศรีธรรมราช ต่อจากเจ้าพระยานครศรีธรรมราช) กับข้าราชการมณฑลนครศรีธรรมราช เฝ้าอยู่ที่นี่ มีพระราชดำรัสปราศรัยแล้ว เสด็จประทับ ณ พลับพลาท่าน้ำคูหนึ่ง แล้วขึ้นทรงรถพระที่นั่งที่จัดไปรับแต่กรุงเทพฯ เสด็จพระราชดำเนินไปตามทางถนนราชดำเนิน"

เรือพระที่นั่งจักรี

การเสด็จพระราชดำเนินเมืองนครศรีธรรมราช ทั้ง ๓ ครั้ง คือ ร.ศ. ๑๐๗ ร.ศ. ๑๑๗ และ ร.ศ. ๑๒๔ จะมีหมายกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินวัดพระบรมธาตุด้วยทุกครั้ง กล่าวคือ

การเสด็จพระราชดำเนินเมื่อ ร.ศ. ๑๐๗ มีบันทึกว่า.....

"วันพฤหัสบดี เดือนสิบ ขึ้นแปดค่ำ เสด็จประพาสในเมืองนครศรีธรรมราช คือ เสด็จสถานอยู่สองข้างทางที่เข้าไป เป็นสถานพระอิศวรสถาน ๑ สถานพระนารายณ์สถาน ๑ มีพราหมณ์ซึ่งสืบสกุลมาแต่โบราณอยู่ประจำ แลมาคอยรับเสด็จถวายน้ำสังข์ ณ ที่นั้น ต่อเสด็จไปจนถึงจวนผู้สำเร็จราชการเมือง มีหอพระพุทธสิหิงค์ แลทอดพระเนตรจวน เจ้าอมมารดาใหญ่ในรัชกาลที่ ๓ ถิดาของเจ้าพระยานครน้อย ซึ่งกราบถวายบังคมลามายู่บ้านเดิม ณ เมืองนคร มารับเสด็จ แล้วเสด็จไปยังวัดพระบรมธาตุ ซึ่งอยู่เกือบสุดเมืองด้านใต้ เป็นวัดโบราณใหญ่โต องค์พระมหาธาตุเป็นรูปพระเจดีย์ลังกาหุ้มทองคำแต่ปลีขึ้นไปจนถึงยอด นับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์นัก เสด็จไปนมัสการแลเวียนเทียนพระมหาธาตุแล้วโปรดให้มีมหรสพสมโภชวันหนึ่ง"

หอยพระอิศวรในอดีต

หอพระนารายณ์ในนครวิธรรมราชในอดีต

หอพระพุทธสิหิงค์และจวนผู้ว่าราชการเมืองนครวิธรรมราชในอดีต

การเสด็จพระราชดำเนินเมื่อ ร.ศ. ๑๑๗ มีเอกสารบันทึกว่า.....

"มาถึงตลาดท่าวังมีการตกแต่งไม้แบบของมุก
ผู้รับเสด็จเป็นการครีกหรีน ระยะทาง ๒๗๐ เส้น ถึง

พลับพลาที่ประทับแรมเมืองนครวิธรรมราช ซึ่ง
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช
ทรงเป็นแม่กองกระทำการอยู่ที่หมู่บ้านประดู่ใหญ่นอก
กำแพงเมืองทิสสุดร ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมง เสด็จออก
ทรงพระราชยานพร้อมด้วยกระบวนน้ำ จากพลับพลา
ค่ายหลวงเข้าเมืองทางทิสสุดรไปตามทางใหญ่ถึงวัด
พระบรมธาตุ เสด็จประทับในวิหารธรรมศาลา ทรง
จุดเทียนนมัสการถวายพุ่มพระพุทธรูปแล้วทรงประเคน
เทียนชัยแก่พระครูฐานานุกรมเปรียญในเมืองนครวิ
ธรรมราช แล้วทรงประเคนผ้าไตรพระสงฆ์ ๒ รูป
ครองไตรแล้วสวดพระพุทธรูปสมโภชพระมหาธาตุ
แล้วเสด็จวิหารพระม้า ซึ่งเป็นทางขึ้นบนชั้นทักษิณ
พระบรมธาตุ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนชั้นทักษิณ ทรง
ประทักษิณพระมหาธาตุแล้วทรงจุดธูปเทียนนมัสการ
ถวายพุ่ม แล้วเสด็จลงทรงจุด ธูปเทียนพรพ
สามเล่ม บูชาพระบรมธาตุที่ในวิหารแล้วทรงพระราช
ดำเนินทอดพระเนตรในบริเวณพระมหาธาตุแลฐาน
พระศรีมหาโพธิ์ แล้ววิหารเขียน ซึ่งอยู่หลังเดียวกันกับ
วิหารพระม้า แล้วโปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์เบิกแว่น
เวียนเทียน แล้วเสด็จประทับที่พลับพลาหลังคามุง
กระเบื้องช่อฟ้าใบระกา หน้าบันประดับกระจกที่พระ
บรมธาตุนี้พระครูเทพมนีได้จัดการปฏิสังขรณ์ได้ชักชวน
ชาวเมืองมลายูปักษ์ใต้ฝ่ายตะวันตกทั้งปวงให้ช่วยด้วย
ทุนทรัพย์เงินทอง สิ่งของแลช่วยด้วยกำลังแรง ผู้มี
ศรัทธามาช่วยเป็นอันมากได้ตั้งทำการเป็นการใหญ่
จัดการปฏิสังขรณ์ในบริเวณพระมหาธาตุทั่วไป แล้วได้
มีการสมโภชพระมหาธาตุในการเสด็จพระราชดำเนิน
ครั้งนี้"

วิหารพระม้า

ตลาด
เกล้า

การป
ทรงป
แล้วท
ให้ทำ
เฝ้า
เมือง

พระมหารัตนธโช (ม่วง)

พระครูเทพมนีผู้มีบทบาทในการล้อมพระบรมธาตุ

วันที่ ๖ เวลาบ่าย ๓ โมง เสด็จออกจากพลับพลาที่ประทับแรม เข้ากำแพงเมืองเลี้ยวไปทางริมกำแพงเมืองประทับทอดพระเนตรเรือนจำที่ขังนักโทษอยู่ที่ป้อม แล้วทรงม้าพระที่นั่งต่อมาตามถนนริมกำแพงด้านทิศตะวันตกมาเลี้ยวเข้าถนนใหญ่ ประทับที่วัดพระบรมธาตุ ทรงนมัสการแล้ว

เสด็จทอดพระเนตรในลานพระธาตุ ทรงพระราชดำริที่จะทรงปฏิสังขรณ์วิหารสามจอมที่อยู่ในบริเวณลานพระมหาธาตุ มีพระเจดีย์ใหญ่ต่อเนื่องจากวิหาร....."

กำแพงเมืองนครศรีธรรมราช สมัยรัชกาลที่ ๕

การเสด็จพระราชดำเนิน ร.ศ. ๑๒๔

สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เสด็จเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อพระราชทานเพลิงศพเจ้าจอมมารดาน้อยใหญ่ และหม่อมราชวงศ์หญิง มารดาพระยานครศรีธรรมราช ที่วัดสวนบ้าน เอกสารบันทึกการเสด็จพระราชดำเนินไว้ตอนหนึ่งว่า.....

"ครั้นเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จทรงรถพระราชที่นั่งไปที่วัดสวนบ้านทอดพระเนตรที่ตั้งศพเจ้าจอมมารดาใหญ่ในรัชกาลที่ ๓ กับหม่อมราชวงศ์หญิง มารดาพระยานครศรีธรรมราชแล้ว เสด็จวัดพระมหาธาตุทรงนมัสการพระมหาธาตุแล้ว เสด็จประทับในวิหารธรรมศาลา พระราชาคณะ พระครูฐานานุกรมเจริญพระพุทธมนต์เป็นการสมโภชพระมหาธาตุ เวลาค่ำเสด็จกลับพลับพลาประทับแรม"

"วันที่ ๔ เวลาโม่งเช้า เสด็จทรงรถพระที่นั่งประพาสประทับ ทรงฉายรูป ในระยะเสด็จพระราชดำเนินจนถึงวัดพระบรมธาตุ พระราชทานอาหารบิณฑบาตเลี้ยงพระสงฆ์ซึ่งมาสวดมนต์เมื่อวานนี้ แล้วเสด็จทอดพระเนตรในเขตวัด แลทรงฉายรูป ประทับเสวยเครื่องว่างที่ในวัด แล้วเสด็จมาประทับในวิหารธรรมศาลา ทรงจุดเทียนนมัสการ แล้วพระสงฆ์ที่ฉันนั้น

สวดยา
สมโภช
ระทับแรม

"วิ
หน้าพล
แล้วเส
ประพาส
ฉายรูป
พระศรี

การร่วมใน

จะ
สมเด็จพระ
ณ เมือง
ต้องค
สถานที่
วัดพระ
ความสำคัญ
สถานที่
ทรงเยี่ยม
ในราชวงศ์
ตลอดจน
พระมหา
เฉพาะ
องค์ปัจจุ
สมเด็จพระ

สยถายอนุโมทนา จบแล้วพราหมณ์เวียนเทียน
สมโภชเวลาบ่ายโมงเศษเสด็จกลับมาประทับที่พลับพลา
ประทับแรม....."

"วันที่ ๕ เวลา ๓ โมงเศษ เสด็จออก ณ สยาม
หน้าพลับพลา ทอดพระเนตรการแห่ผ้าห่มพระมหาธาตุ
แล้วเสด็จขึ้น เวลาบ่าย ๕ โมง เสด็จออกทรงรถ
ประพาฬวัดพระบรมธาตุ ประทับที่วิหารพระม้า แลทรง
ฉายรูป ทอดพระเนตรพระระเมียง พระวิหารเขียน
พระศรีมหาโพธิ์....."

การร่วมในราชพิธีการแห่ผ้าห่มสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จะเห็นได้ว่าการเสด็จเมืองนครศรีธรรมราชของ
สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทั้ง ๓ ครั้ง ที่ประทับแรม
ณ เมืองนครศรีธรรมราช พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธา
ต่อองค์พระมหาธาตุเจดีย์ เสด็จทอดพระเนตรตาม
สถานที่ต่างๆ ภายในวัดพระบรมธาตุ รับสั่งให้สมโภช
วัดพระบรมธาตุทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนิน ทรงให้
ความสำคัญแก่ผู้มีส่วนในการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสน
สถานแห่งนี้ โดยเฉพาะพระครูเทพมนีฯ ที่พระองค์เสด็จ
ทรงเยี่ยมถึงที่พักในวัดหน้าบรมธาตุ พระมหากษัตริย์
ในราชวงศ์จักรี ภายหลังสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จพระราชดำเนินวัด
พระมหาธาตุเนื่องในโอกาสต่างๆ มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
องค์ปัจจุบัน สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และ

พระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จพระราชดำเนินวัดพระ
มหาธาตุวรมหาวิหารหรือวัดพระบรมธาตุหลายครั้งเช่น
เดียวกัน

พระวิหารหลวงก่อนการบูรณะปฏิสังขรณ์

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือวัดพระบรม
ธาตุจึงเป็นวัดที่ชาวนครศรีธรรมราชภาคภูมิใจ เป็นศูนย์
รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ปัจจุบันได้รับ
การบูรณะปฏิสังขรณ์ให้มีความสวยงามโดดเด่นสมที่
เป็น ศาสนสถานที่พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทรง
มีพระราชศรัทธา เสด็จพระราชดำเนินทรงสักการะมา
ตั้งแต่อดีต.....